

СОЦИАЛИЗМ ДЕЛЕГЕЙИ ОКТАРГАЙНЫН

ЧАЖЫТТАРЫН ШТУРМНАП ТУР

БУТУ ЧУРТТАРЫН ПРОЛЕТАРИЯЛЕРИ, КАТТЫЖЫНАР!

ШЫН

1969 ч.
ОКТАБРЬ
18
СУББОТА
№ 246 (8092).

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы Өртээ 2 көп

КИЧЭЭНГЕЙНИ ХОЙЖУЛАРЖЕ

Хойжуларын чоңаа мадырлыг мергежилдин кижилери дикти бергенде ханы утта бар. Уенин калдыг-да бергенде хойжу кыла ботуңу ажылдында чардыктас. Оске мергежилдин колхозчулары, ажылчынары мпкан, мыда даштамыр хүн чок. Дүн дүжер, хүн үнер, ажыл-ла ажыл-ла-дур, ол чуталың утказы.

Партия, чон хойжуларын ажылды уду-биле үнесер турар. Бистин хойжуларын арасында ам Социалисттик Күп-ажылдык Мадырлары, Дээди болгаш чер-чер Советтеринин депутаттары даш кымырны чок дээрли. Мурнакчы хойжуларын кайгамчык чедикшиктери бүгү-ниини үнесерди алган. Социалисттик Күп-ажылдык Мадырлары, малчынар Ооржак Чываажыкович Лопсанчапты, Чола Допур-оолонч Монгуштуң, Урүе Шыраповна Канданчың ат-сүрэд чүгле Тывада эвес, республикадан дашкаар бестин билдингир апарган.

Республиканың хой ажылдында 5 муң чыгам хойжулар хаара туттунган. Оларның хой кезин бо ажылга үр үеде ачылдан келген дуржулгалыг кижилер. Соолту беш чылда «Сүт-Хол» совхозтуң хойжуу Ооржак Дажы-Памчалдыч-түрүр 100 хойга онааштыр көргүзү 109 хурагандан кудула-айын келген. «Межегей» совхозтуң хойжуу Оюн Төвөл-оол ол-ла уенин дургузунда 112 баш, «Тингелге» совхозтуң хойжуу Куулар Дажы-Серен 108 хураганын ап келген. Республиканың колхозтары, совхозтары хой ажылдын саймалды-рынга калдыг аргалыг дээрин бо хойжуларын дуржул-газы херечилер турар.

Ажыл хойжулар дуржулгалыг эштеринде үнесер ап, бедик көргүзүлгө чедип ап турар. Эраи районда «Чаа орук» колхозтуң анык хойжуу Сергей Кавач Хайын бо чымыр түрүр 100 хойга онааштыр 112 хураганы менди камгалап алган. «Тээли» совхозтуң малчынарының эи аныла, комсомолчу Серен-оол Кертенович Эрег чүс хой бүрүзүнде-не 101 хураганы камгалап алган, совхозтуң хойжуларын арасында калбарган социалисттик чарышта дээр черин көзүп. Ол ыккан, «Өкө» совхозтуң хойжу бригадалык анык бригадир Владимир Сундуйдуң удуртка бригадалык 100 хойга онааштыр 90 хураганы менди камгалап өстүргөн. Тергилерге салгыттырбай турар, ыччала-даа болуңу төлөстүр күп-ажылды-биле нининин хересте чогуур салымшынын кирип турар оон-даа хой эштерин адап болур.

Амы уенин хойжуу анаа-ла хойлар таңымал, калдыгы эвес. Ол дээрге хойну билер, тускай мергежилдин кижилер. Ол зоотехникти билгилерин үндөшүн, ветеринарияны өөренип болган хой ажылды саймалдырының муракчы аргазын ажылдар ужураут. Ыччанган хойжуларын ажылдарыга таарымчалыг байдалдарын тургузары, оларын нини болган тускай мергежилдин белдиринче, куду-турдуг амдырал-чурттаалыгыне доктаамал салгы салыры партия, совет органнының, ажыл-агый удуртукчуларын хуулааган болур.

Мурнуку чылдарга бодаарга ам колхозтарын, совхозтарын хойжуларын чаагайжыды туттуңган чурттаала байжыл-парлыг. Хойжу бригадалар төптеринде чупар-байжылдарын, кымыл-булундарын туттулаан. Тандала «Революциянык чалымалык» колхозта, «Найырал», «Өкө» совхозтарда болган. Тандалым дуржулга станцияларда бо айтыржыг чутула кичээлге салдынын турар. Ыччалажон байдал бүгү-ле анык-айларда мынд эвес дээрин айтыр керек.

Чурттаалык чаралардан оолаан, ырак олардарда турар чалым малчынар үр уенин дургузунда лекция, беседа диданайы, кино көрбей, харин-да чупар-байжылдарын турарын фактылар эвеси эвес. Ажыл-агый таламы-биле муракчы колхозтар, совхозтар беш оңу болурун турары калың-даа таарымчалыг. Орутаалың хой кезин мал ажыл-мында ап турар «Кымыл таралчын» колхозтуң Зорбенте малчынарының чурттаала байдалы, оларын кожалары — «Саял» совхозтуң хойжуларынга ырактала чепсес. Ол ыккан байдалды «Хадым» колхозта, «Кара-Халк», «Улуг-Хал» совхозтардан көрүп болур. Бо районнарың хойжуларын сажы ажылдарының адресинге хомулал кымыл турары ыччанган чөптү-дүр. Чылдың берге үең чооктулап оор бо ойде чогуу-на харын хойжуларын материалдыг хандырылгалыг кичээлге салыры хүнүн чутула айтыр-мы.

Неделелдин бир хүнүн малчынарже үнүшкүн хүнү кылдыр ажылгап, ову график аугаар орнанастан турар СЭКП-нин Талды. Барым-Хемчик районнарының болган рай-кусконнарының дуржулгалыг бо үстүнде ады кирген чер-лер моон сонгаар ажылдары чутула. Ындыг үнүшкүн бригадаларының составыга куду-чарымдыктын ажыл-агыйлары, лекторлар, политинформаторлар болган эмеске, амдырал-хандырылга ажылдарылар кирер ужураут. Кыш хойжуларга шыгым ыччалада. Ону чедикшиктерин эштеринин кол аргазы хойжу бүрүзүнү бедик бүдүрү-чүдүт ажылдарында бүгү таарымчалыг байдалдарын тур-гузары болур. Борта бирин эчелдег удуртукчу кижиңиң анык-агыйы, тыныгыр чоруу негеттнер ужураут. Бир эвес чөптүг эвес чылдаган-биле удуртукчу кижи бар ар-галарын ажылгавайын, ажылга хомулашкынын болдурган болза, оон ымыды айтырар керек.

Тенинчи юбилейге уткуштур социалисттик чарын улам калбарып турар бо үеде хойжу бүрүзүнү мурнууда алган социалисттик хуулааган чедикшиктерин күөсүдүр чутула со-рула турар турар. Оларын дутабында доктаамал салгы салыры чер-черде партия, профсоюз, комсомол комитетте-риниң кол сорулазы.

ЧЕР

АНДАРЫЛGAZYHHA

Ждапов аттыг колхозтуң механизаторлары күсүк чер андарылгазын чорудуп турар. Бо чылын колхоз нинтин-биле 2200 гектар чер андар планнныг. Ам дерек кырында 2000 ажыг гектар черин ан-даргаал. Механизаторлар ний эчелдеге 14 трактор-биле чер андылар турар.

Колхоз баштаар чер чер андарылгазында тракторстер-нин ажылдык түнүшүн 5 хонгап түнүп, муракчылар-ны шаңдап турар. Баштайгы беш хонгунун түнүшүнде тракторстер М. Болат-оол

хүлдө 8 га черин андылар, нинтин-биле 30 га черин ан-дар турган 40 гаын, С. Ка-жык-оол 37 гаын эки шынар-лы андылар, хүн үлүн 110—133 хуу күөсүткөнер. Ол ык-кан М. Шулуу, М. Конгар база-ла багай эвес көргүзү-лөргү бооп, өскөлерге үнө-рин көргүзүп турар. Трактор-стериниң аш-чөм-биле хан-дырылгалыг эки.

Арткан 200 га черин ан-дарылгазын дарыг доозар даш тракторстер күөжүн-шиниң ажылдап турар.

Н. СУНДУ-ООЛ.

«Союз-7» космос кораблиниң экипажы (солагай таладан оң талаже) корабльди командири подполковник Анатолий Васильевич Филиппенко, экипаж кижигүнери Владислав Николаевич Волков болган Виктор Васильевич Горбатко.

В. ЧЕРЕДИНЦЕВИЧ фотолары. (СЭТА-ның фотохроникасы).

ТӨРЭЭН ЧЕРИНИН ДЕВИСКЭЭРЖИГЕЖИ

— «Союз-7-ге» болган «Союз-8-ге» каймы хире чооктула-дыр?

ГЕОРГИЙ ШОНИН: — Корабльдер тодаргай кестүп турар кылдыр чооктула-дыр. Корабльди чогуунда көөргө, удуз сымдыг дег чорду.

— Кайнагга кылдыр төлө-дөлөр болган эртин?

ВАЛЕРИЙ КУБАСОВ: — Шенелдер эки эртин. Шунту планетаның аугаар Ол шинилдеринин чорту түнүлдерин Черге аналдырар.

— Бодук корабльдериниң командири Владимир Шатахов силерге сөөлүг калдыг коман-да берди?

ШОНИН: — Бистин чиник хонарымы-ты күзөлдү.

Байжорук космодромада н ужул үндүлгөсүн бүдүрүлгө мурнууда болган журнали-стер чуталаалды. Космонав-тың кылдыр анык-агый деп чо-гуу чүд, оон оша шынары чүдөп чүдүшүн ыччан мар-гышкан чутала болган. Ыччан Шонина-да, Кубасов база ха-жык бербей барган, космо-ска келгенне сонда бо анык-агый чутала берээл деп. Оларын бодап турары ам мындыг.

КУБАСОВ: — Анаа эвес байдалга ол шына-ла анаа ажыл-штыр деп чүе ужудушкунда бил-

дилди. Анаа эвес байдал дээр чүе хамыктың мурнууда дең-из чок апар байдал болду.

ШОНИН: — Мен ошү черде анаа эвес анык деп болор-дур мен. Шыны чуталааларга, чыдаа-га-е-е күөсүлдеринге чалгыт-берген, космонавт деп чүе ужуруг кижил деп чүеи-нда бодавай, туттунур-аваан-гыр ачылдан чоран-на ба-даар биле.

— Корабль силерге башка-рыг чорду бе?

— Корабльди башкарыг-гы аажок. Хол биче-ле шим-чегире, аялдар албас, кон-чүс-ла диништер. Ыйына чорду. Октаргай делегате-бис кылдыр-да сатымас чор-дуус. Корабльди чигелди-рип алырымыска. Чер куду турар апарган. Самолета-ла ужул чоранга.

— Харылаа диништыгыр болду бе?

ШОНИН: — Харылаа көптүг ага чорду. Черде, чер кырында-гы корабльди башкарыг оларын шунту-биле док-таамал харылаа тудары аа-жык нарын ажыл болгай. Ыч-чанмыска харылааыс көнүгү-чү ачылдан чорду. Ону ка-тап чуталап кайын. Чүдө-Чер хаманчак, орбитада ко-рабльдер-биле база харылаа тудуп турар.

— Чалык, өрттер хып тур-галын көрдүр бе?

ШОНИН: — Антыс айдарылааың хо-жулашкыныг бооп турары-нын чыдааган чамдык ажыл-агыйларын удуртукчу-ларын, тускай эртемнелер-риниң анык-агыйы эвесиңде, орнанагыч хон чогуңда, Моон уламчылдыг бир трактор-ла онааштыр эчелдег ажыл-дап кылмышкын нормадан ба-рып ийи катал куду—3,6—4,2 гектар бооп турар. «Тес-Хем», «Чыра-Бажы», «Барлык», ба-за «Найрал» совхозтар шөл-дерде саван бөлүлгөсүн чегес-

СЭТАНЫН ДЫННАДЫ

„СОЮЗ-7“ КОРАБЛЬДИН ЭКИПАЖЫ ЧЕРДЕ ХОНУШКАН

Бөгүн, 1969 чылдын октябрь 17-де, Москваны-биле 12 шак 26 минуттаа телевидеттинген шенелде программаны күөсүткен сонда, космонавт эштер Анатолий Васильевич Филиппенко, Владислав Ни-колаевич Волков, Виктор Васильевич Горбатко олар составтыг экипажка башкарткан «Союз-7» космос корабли Совет Эвилелиниң девискээринде Караганда хоорайнын 155 километр сонгу-барыын талазында баш бурунгаар айтыкан черге кээп хо-нушкан.

Черге кээп хонган сонда космонавтарның ка-дымының байдалы эки.

Черге хонарын боттандырар дээш таарыштыр са-нап каан үеде корабльди чигелендирген болгаш оо-жумнадыр хөдөлдиригчи херекселди ачылдаткан.

Хөдөлдиригчинин ажылдары доозулган сонда корабльдин өрөздөргө ачылган болгаш экипаж-тыг бадрымышкын аппараты Черге бадарынын траекториязынче кирипкен. Аэродинамика оожум-надымышкынын болгаш башкарылдалыг куу-лаашкын сонда агаар делегеминге парашют систе-мазын ачылдаткан. Чымчак хондуруушкунун хө-

дөлдиригчилери Черге чиник хонарын хандырган.

Хондуруушкун болган черге космонавтарны ди-лээшкын кылдыр бөлдүкү төлөөлекчилери, спорт комиссарлары, өнүктүрү болгаш журналистер ут-каан. Кадымыс байдалы кончуг эки деп, космонав-тар дыннаткан. Хондуруушкун болган черге эки-пажтың медицина шинчилгезин дораан кылдыр-га, космока ужудуушкун кылырынга таварышкан бай-далды космонавтарнын шунтузунун эки эртерге-нин болгаш чаңчыккан чер байдалыга катап че-дип келгенинге холбаштыр оларның физиология ажыл-чорудулгазынын таарыштыр тургустунганын көргүскөн.

«Союз-7» космос кораблинин ужудуушкуну че-динишкенин доозулган.

Космонавтар А. В. Филиппенко, В. Н. Волков болган В. В. Горбатко составтыг экипаж эртем-техниктиг, медик-биология шинчиледеринин төлө-вилетинин удуз программаны күөсүткен.

«Союз-8» космос кораблинин ужудуушкуну үр-гүлүлөшкөн.

ТӨӨГҮЛҮГ БОЛУУШКУН

«Союз-6», «Союз-7», «Союз-8» космос корабльдеринин бөдүк ужудуушкуну совет эртем-иниң саймалдыгы ийе-байдалы. Корабльдерин башкарып чоруу турар совет космонавтарын чигелдег чон эрес-дилем мадырлыгын сак-тып, бодап олтурарга, сеткил-сатып чайгаар чоргарал кээ-дир. Олардан баштай «Союз-6», оон сонда «Союз-7» Черде менди-чазгай хонуканынга, бүгү-ле ажылчын эл-өөрү-биле кады өөргү, магадап тур мен. «Союз-8» корабль база-ла бүгү программаын долууга-биле күөсүткөн, амыр-менди эл-көзү чигиниң чок. Совет ко-мос корабльдеринин бөдүк ужудуушкуну бүгү деле-гей бедни-биле үнелер турар.

В. САГАП-ООЛ, ажилтп.

Найырал спутнигиниң чаа дескинигери

«Найралдың орбита-орун-да» октябрь 16-га чедир «Ин-теркосмос-1» спутник үшкү хүнүнде ужудул турган. Ол болза Черден октаргайнык ыраанче кижир салымкан «ко-вургу» тергиле анык-агый турар дээн ол-дур. «Интерко-мос-1» спутниктиң ужудууш-кунуң программаны хай-гаарал турар чөткө улам чаа-чаа медоолор кирип турар.

Ужудуушкунуң техниктиг удуртукчу, ымыда, космо-дрома ошү «шпенелдин» уга-ны» дикти турар коскү эр-темд-биле чуталажың көр-дүтс.

— Ажыл-херек калдыг чо-руп-тур деп айтырп тур си-лер бе? Эки чоруп турар. Те-хникаын ажылды тергил. Ор-бита-орукка дескинишкын бу-рунуде бир-ле чач чүдүдү ап, ошү диниле, баштай турар бис.

Спутникте херекселдериниң ажылды совет эртемдөлөр болган тускай эртемнелер-биле кады Герман Демократ-тик Республикадан болган Че-кословакия эртемдөлөр, тускай эртемнелер база сет-киз хайышкыныг хайгаар-лап турар. Ол ымыд болу-да ужураут, оларын тога-дып кылгал херекселдерни ор-таргайнык белдире бир ду-гаар үнүлүшүн ол болгай. Космонавтар хоорайжыгын-нын эртемнелериниң шөлүгү-гө чүтүлдүг чөткө ажыл кыл-дымал дээрли.

«Интеркосмос-1» спутни-к ымыда миңчаар адап турары «Объект» миңиңай чач радио-биле көөрүңү зоназында

дашкаарап үнө берген. Ыч-чангай шинчиле-шпенелдин удуртукчулары кыска дыш-танып ап болулар.

— Тергиле ажылдамыс—деп, немец тускай эртемнел-лерин бөлүгүне турал доктор Ганс Фишер чуталаан. — «Интеркосмос-1» программ-аны аугаар ажылдары бөдүк черде шынадып турар кыл-дыр бодап тур мен, социали-сттик чурттарың эртемдөлөр-ринге удуз аргаларын ол ажи-дарт.

Доктор Борис Вальничек бө-дүк баштап чечослоон эш-тер база ол бодады долууга-биле үнелер турарлар. Ыч-чаарга Б. Вальничек—ЧССР-ниң астрономия институтуң кишилериниң бразилияң удуртукчу.

— Космос болза табымын, эртемниң хересте баран бол-дур ужураут—деп, ол чутала-лаш, немецин: социалисттик чурттарың эртемдөлөриниң бөдүк кады ажылдажыла-ды деп чүд, калдыг үр-түнел-лерин ол бөдүк дээрин бүтү-делегей ам бүтүрер көрүп ту-рар-дыр.

— Имр дүргөн кирер. Дөр-нүн млар дүгүндө аажок көскү, шокаранлаш сымдык-тар улаштыр «хып» белдир-турар. Ыччаарга бо чүд деп чорор: сымдыктарын аразы-биле дээриниң көк ошү хо-лушуп, эйн-ле чырыттылап-кай сымдык эртемнелер ошү-биле со-гуналы бар чыдаа аан? Ол—«Интеркосмос-1»-дир. Ка-руңда шөлүңе турганнар адыш чаксай белгилеш.

Н. КОЗЛОВСКИП.

АНГЫС АНДАРЫЛGAZYHHA ДҮРГЕДЕДИР

Ленинчи юбилейге уткуштур социалисттик чарыска ки-ришпана, республиканың ажыл-агыйларын таарымчалыг кысык дүжүт ажаан алымшынын чедикшиктерин доозуп турар. Оон-биле кады бо хүнүнде чер болганда кел-ди чылдыг дүжүңдө беле-кетел ажылдары калбарган. Бедик дүжүттү чедип алы-рын бир кол магадылаа — аныс андарылгазы болур. Чер ажылдын бо чутула хевир кайда-ла эки тургустунган болдур, ында көдө ажыл-агый култураларын дүжү-дү бедик.

Күсүк чер андарылгазынче «Межегей» совхоз чутула кичээлге улаңдырып кел-ген. Оон чыжаа бо, 1969 чыл-дын тарылгазында ажыл-агый тараа култураларында бир

гектарга онааштыр 8,9 пент-нер дүжүттү адыр планнныг турган, бо күнү 10 пентнер-ли алган. «Бүрө» совхоз ол-ла култураларын бир гек-тарынды 11, «Россиа» совхоз 10,5 пентнер дүжүттү алган, боттарының районнарында бо көрүзүг талазы-биле дээр анык-агыйлар болган. Бо дээр-ге совхозтарын механизатор-ларын болган тускай эр-темнелеринин чер дутайдыг чогуур салгы салымшынын херетиңа-дыр.

Бо хүнүнде Кал-Хемин та-раажылары пинтга и-биле 18868 гектар агымсты азы пла-нының 70 хууун, тандыжы-лар планнның 60 хууун күө-сөдүп алганнар. Бо хүнүнде ол ийи районун наймалда-лаа аныс андарылгазы ор-ганаастыг үргүчүлөп турар.

Күзүн андарыганын чер бо-дунга ол-шукты эки сипер, ыччанган ымыд шөлдер-ге тарыттыган тараа кан-дашкында белең алыска бол-гаш бедик дүжүттү бер. Ош ангыда бистин республиканың байдалыга аныс андарыл-гы културалыг үндүлгөсүн хорулашкыныг-биле, бок үнүштер-биле демиселдин, бир чутула хевир болур.

Аныс андарылгазынын ы-дыл үнеленин билип тура-ла, республиканың элэи хей ажыл-агыйлары бо чутула ажылды сааладып турар чо-рук бар. Сөөлүг хүнүңер ча-дыр республикада нинтин-биле 85 муң гектар аныс андар-тылган. Ол болза пиннаның 57-ле хууу бооп турар. Тес-Хем районун ажыл-агыйлары планнны 37, Чоон-Хемчигин—

34, Барын-Хемчигин—46, а Кымыл хоорай Совединиң ажыл-агыйлары 40 хуу күөсү-дүп, аныс андарылгазынын мурунку теманын кудулет-кан. Бүр районун ажыл-агыйлары бо ажылда амдыга чедир-ле кирбөө.

Аныс андарылгазынын хо-жулашкыныг бооп турары-нын чыдааган чамдык ажыл-агыйларын удуртукчу-ларын, тускай эртемнелер-риниң анык-агыйы эвесиңде, орнанагыч хон чогуңда, Моон уламчылдыг бир трактор-ла онааштыр эчелдег ажыл-дап кылмышкын нормадан ба-рып ийи катал куду—3,6—4,2 гектар бооп турар. «Тес-Хем», «Чыра-Бажы», «Барлык», ба-за «Найрал» совхозтар шөл-дерде саван бөлүлгөсүн чегес-

органнастан, оон-биле аныс андарылгазын сааладып кел-ген.

Черин андарып тура, оон шынарыңче кол кичээлгенин улаңдырып кол сорула. Ындыг турбуге «Улуг-Хал», «Күп-ажылдык хостуу», «Ы-ра-Бажы» совхозтарда бол-гаш «Улуг-Хемин» Жданов аттыг колхозунда кыдыра ан-дарымышкын болдуруп, тракторстериниң ажылын контролдавайын турар чорук бар. Чамдык механизаторлар андарылгазын илпир, каток чок чорудуп турары калча-да таарымчалыг. Тарылга таары-кыңаар хат адыр чоруктан калыңдап турар Улуг-Хем, Танды, Чоон-Хемчик район-нарың ажыл-агыйлары аныс андарылгазын арасаптыр ди-лидендей чорудар арганы

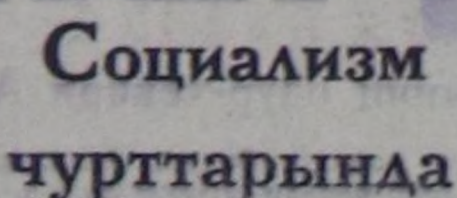
М. ХАЗБЕДАТОВ.

A black and white photograph of a large industrial machine, likely a steam engine or boiler, with various pipes, valves, and structural components visible. The machine is situated in a dark, industrial environment.

күн-биле ажылдадып киндерин тудугу-
лар хүлээнген. Ам тос болгаш он дугаар
агрегаттарын эителген чорун турар.
Ю. БАРМИННИН Фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

АЖЫЛЧЫН КОМИТЕДИ БОЛГАШ

Ийиги арын ● 1969 ч. октябрь 18

Авторнуц фотозу.

Ш Ы Н

